

Roser Capdevila: «Ja no puc dibuixar perquè no hi veig»

La mare de «Les tres bessones» diu que «les grans tristeses t'ensenyen a viure»

Foto: Gemma Ventura

"Ostres, Gemma, les sabates les tinc iguals que les teves. Són les més còmodes que tinc. Que les has comprat aquest any?". "Me les van regalar fa dos anys". "Ah, em sembla que no en fan, ja". A mitja entrevista sabré que no hi veu gens bé, i em glaçaré una mica per dins, i em preguntaré quines són les sabates que em veu. I quantes coses, cada dia, s'ha d'imaginar perquè els ulls li fallen.

En els seus 80 anys ha hagut de plantar cara a totes les bufetades que li ha fet la vida, però el secret d'aquesta dona valenta i optimista és "donar-li la volta". És així com va convertir doña Pilar, la mestra autoritària i amargada que li estripava els dibuixos, en la Bruixa Avorrida, un personatge (amb menys revolucions de maldat) amb qui molts, i al costat de les Tres Bessones, hem crescut. Parlarem de la vida i de la mort, de les il·lusions que ara té i de les que ha hagut d'abandonar. I el que més m'enduré de tot plegat és la seva capacitat per trobar, sigui com sigui, un punt d'humor, d'ironia i de llum.

Aquesta conversa està feta amb la col·laboració del celler **Jané Ventura** (<http://janeventura.com/?lang=es>) .

Roser Capdevila, amb la taula parada per al dinar amb el seu net gran, que arribarà al final de l'entrevista, i el seu marit.

Per què necessites tornar a quan eres una nena?

Saps què? Això ens passa a tots quan ens fem grans. Com que soc dibuixant, m'ha vingut d'aquesta manera gràfica. Estava cuidant la meva mare, que vivia a Horta, que és on vaig viure de nena i d'adolescent fins que em vaig casar i vaig venir a viure aquí, que ja fa 50 anys que hi soc. I quan la meva mare es va posar malalta, el 2002, vaig traslladar-me allà per cuidar-la, perquè la meva germana petita, que vivia amb ella, va agafar una leucèmia i es va morir al Clínic. No podíem deixar la meva mare sola, hi vaig anar i hi havia estones que m'avorria, perquè la meva mare ja estava en un estat en què no parlava. En aquella casa vaig començar a recordar la meva infància, i d'aquí va néixer el llibre *La nena que volia dibuixar* (<http://www.catorze.cat/noticia/9159/roser/capdevila/nena/volia/dibuixar>) [en aquest enllaç en podeu veure 14 dibuixos].

Devia ser impactant cuidar-la.

Ella ja no es comunicava, pobra. Era una dona encantadora, culta. Tenia 94 anys i sabia anglès i francès. Era sorprenent, la meva mare. Però es va casar, va deixar-ho tot i es va dedicar als cinc fills i al marit. En aquella època ho feien així.

Arriba un moment a la vida en què recordes més que no pas planifiques?

Home, i tant. Quan tens un passat que és un pack gros, perquè són molts anys de la teva història, comences a pensar aquells moments en què eres una nena. I jo estava en aquella casa amb els meus germans. Ja se m'han mort dues germanes, i a més, es van morir joves, molt abans del que tocava. Una primer i l'altra, després. M'han quedat vius dos germans: un que està amb un Alzheimer que ja no sap ni qui és, i l'altre, en Felip, que està bé. Quan era petit s'encenia els pets. I quan va anar a la mili li deien el Lanzallamas. Li vaig dir: "Felip, que t'enfadaràs si publico això?" I em va dir: "No home no!".

En Raimon

(<http://www.catorze.cat/noticia/5965/raimon/no/penedim/mai/haver/estat/valents>)

m'explicava que quan ets gran et converteixes en un supervivent. Vas veient com les persones del teu voltant se'n van, menys tu.

Sí. És molt trist. O que se'n van o que estan tocats o de Parkinson o d'Alzheimer, que encara és pitjor, perquè vas veient la degradació d'aquella persona que era vital, que era encantadora, que era un gran amic o una gran amiga. I veus aquella decadència. Jo tinc moltes amigues que tenen els marits així, el meu està bé. Però penso que el dia menys pensat pots tenir un ictus i posar-te a la fila de tots aquests.

Fa més mal això que la mort?

Sí, perquè la mort és un final més digne. Tot i que aquests també es moren i també tenen tota la dignitat del món. Però quan els veus així, que s'adormen a tot arreu. Les dones tenim bona fe, perquè els ajudem, els portem. Les meves amigues són increïbles, tenen el marit fet un rebrec i el porten i el carreguen i cadires de rodes. Però jo, saps què?

Què?

Dono la volta a tot això.

I com ho fas?

Fent unes memòries. En aquest llibre hi ha dibuixos d'entre el 2002 i el 2007, n'he fet un buidatge amb les meves filles i amb Angle Editorial (<http://www.catorze.cat/noticia/9159/rosier/capdevila/nena/volia/dibuixar>), que també n'estaven entusiasmats. I això m'ha donat molta vida, perquè he anat de bolos per tot Catalunya. I encara no he acabat: demà me'n vaig cap al Pirineu, que encara no l'havia tocat. He anat a les Terres de l'Ebre, a una colònia tèxtil del Llobregat, L'Ametlla de Merola, que és preciosa, a Manresa, a Igualada, a Sabadell, a Lleida, a Girona... a tot arreu m'han rebut molt bé, he signat molts llibres, he parlat amb tota la gent.

Si rebobinem en el temps, recordes quan et deien "antes morir que pecar"?

Això era una frase que crec que era de Domingo Savio, que devia ser un repel·lent de nassos. Era dels Salesians, va morir de nen i el van fer sant perquè havia estat tan bo.

I t'ho feien dir.

Ens ho feien dir cridant. I no sabia ni què volia dir, pecar. Van fer un Congreso Mariano de no sé què, i ens feien uns discursos!

Us menjaven al cap.

Sí, això que diuen de l'adoctrinamiento ve de lluny. I era un adoctrinament de veritat. Ens concentraven a tots els nens de totes les escoles a la plaça d'Eivissa d'Horta. Sortia un capellà al balcó del bar Quimet i ens deia: "*Vamos a ver, yo voy a decir «antes morir» y vosotros tenéis que decir «¡que pecar!»*". I llavors ens deia: "*¡Antes morir!*". I nosaltres: "*¡¡¡Que pecar!!!*". "*¡Más fuerte, que no os oigo!*". Com els pallassos de la tele.

És ridícul.

Però no tenien sentit del ridícul. Això va passar molts anys. A veure la teva àvia si se'n recorda, d'aquestes coses. La teva àvia és del Vendrell?

No, de Sallent, a prop de Manresa.

Ah, també hi vaig anar de bolos, a Manresa. Ui, allà encara devien anar amb els Jesuïtes i tota la pesca.

Devia ser molt difícil desmarcar-te de tot allò, ni se't devia acudir.

No, et deien el que havies de fer, el que havies de pensar, el que havies de resar, el que havies d'obeir. Seguïes unes pautes. A casa també, perquè eren molt religiosos. Tot el que deia el rector que vivia al davant era correcte. La Bruixa Avorrida, la doña Pilar, vivia just al costat de casa els avis. O sigui: érem nosaltres, la casa dels avis i la casa de la Bruixa Avorrida. Jo sortia al jardí i hi havia una reixa que separava els tres jardins. I la Bruixa Avorrida em veia i deia: "*¡¡Capdevila, qué haces en el jardín!!, ¡¡Dentro, a hacer los deberes!!*". Tenia por de sortir al jardí de casa meva.

Dibuixa'm una mica amb paraules com era la Bruixa Avorrida.

Era una dona malvada. Ja era gran i va morir fa molts anys, no va saber que l'havia fet internacionalment coneguda amb els contes i la sèrie de *Les tres bessones*. Era una dona molt autoritària. El seu pare, Don Gerardo, era guàrdia civil, *pero con graduación*. No se si era comandant o no sé què. I tenia la foto de Don Gerardo allà penjada. I quan es va morir li van afaitar el bigoti i el van enganxar en aquesta foto. Ella manava a tot arreu, al carrer, a l'escola, a casa meva.

Quin és el record d'ella que et va fer més mal?

Quan tenia 7 o 8 anys vaig simular un atac d'histèria perquè ja no podia més. Em va dir: "*¡¡Ahhh, tus muñequitos, que tu madre se cree que tiene una artista en casa!! ¡¡Mira qué hago!!*" i els va estripar davant meu. A veure, tant si havia de fer sumes com restes, jo dibuixava tot el dia. Però em va començar a cridar i llavors vaig agafar com un atac de bogeria i vaig començar a cridar: "*Ahhhhh!!!*". I em va dur a casa i deia: "*Mira, mira, ¡¡tu hija se ha vuelto loca!! ¡¡Se ha vuelto loca!!*" La meva mare em va portar al metge d'Horta, que era quan els metges de capçalera eren com de la família. Em va mirar i va dir: "Aquesta nena no té res, aquesta nena no vol anar al cole. Deixa-la uns dies sense anar-hi". Vaig estar quinze dies sense anar-hi. Vaig sortir molt contenta amb aquella recepta que deia: "Que no vagi al cole".

També devies veure com humiliava els altres.

Cada dia si entrava una persona gran a classe, havíem de dir [s'alça de la butaca]: "*Buenos-días-cómo-está-usted*".

Com un robot.

I si era la tarda: "*Buenas-tardes-cómo-está-usted*". Un dia va entrar la senyora que fregava, amb la galleda i el motxo. Vam aixecar-nos: "*Buenos-días-cómo-está-usted*". I doña Pilar va dir: "*¡¡Sentaros, que no es una senyora, ES UNA MUJER!!*" Aquell dia, que era una nena, vaig sentir

una cosa aquí dintre, de sublevació, que llavors no sabia per què era. Aquella dona es va quedar tan fresca, que devia estar acostumada a rebre humiliacions.

Això et va ajudar a aprendre des de petita què és el mal.

Això suposo que ens passa molt a tots, eh? Et devia passar a tu, ets molt més jove, però quan eres nena veies alguna cosa que no t'agradava.

Sí, fins i tot amb familiars. De dir d'aquesta persona, que tracta tan malament els altres, en comptes d'aprendre'n en desaprenc.

Sí, d'ells aprens el que no t'agrada. I dius això jo no ho faré mai. Una ucraïnesa ve aquí a casa a netejar, precisament, pobra dona, se n'ha hagut d'anar corrents a Ucraïna, perquè se li ha mort la mare. I ella tenia una bogeria per la seva mare. Cada dimarts, quan venia, em parlava d'ella. Miro de tractar-la molt bé i que mai se senti humiliada per la feina que fa. Perquè a vegades sents qui diu: "Ai, sembles una dona de fer feines", "Ai, ves a fregar escales". Doncs mira, sort en tenim, tu. Són personatges que mereixen tot el nostre respecte.

La dignitat per sobre de tot.

I tant que sí.

De petita agafava dos puros del meu avi i feia veure que un era una persona i l'altra, una altra. Hem passat de no tenir res a tenir-ho tot.

Imagina't jo. Del res en fèiem molt. Això la teva àvia t'ho dirà. He parlat amb molta gent gran que ha llegit el llibre. El dia de Sant Jordi, que vaig estar signant tot el llibre, van venir tantes dones de la meva edat que em van dir "Això m'ha servit per remoure la meva infància!". Tela, el fred que feia quan era petita, perquè en feia molt més que ara. Feia molt fred a l'hivern i no teníem maneres d'escalfar-nos, la calefacció era una cosa de rics.

I res era un drama.

Si feia fred, era perquè tocava que fes fred. I teníem penellons, que era aquella cosa horrible que teníem als peus, a les mans o a les orelles, inclús, la meva germana gran. Era horrible aquell fred.

Exigim massa, ara?

Necessiteu massa coses. Nosaltres vam partir del res, vam intentar esgarrapar una mica per arribar a donar als nostres fills el que no havíem tingut nosaltres. Vam arribar a dalt de tot i els vam donar tot el que vam poder i més. I ara viure és molt més car. Perquè es necessiten tantes coses per viure: només haver de pagar la hipoteca, la llum, l'aigua, el gas, l'impost de propietat o del que sigui. És increïble.

Què hem perdut, volent-ho tenir tot?

Hi ha una cosa molt trista: les fàbriques de joguines estan tancant. Això és tristíssim, perquè el joc, sigui una casa de joguines, una casa de nines, un tren elèctric, un Lego; ara ja només és la pantalla. El meu net, que ara té 9 anys, de petit ja movia el dit a la pantalla.

Has viscut la mort de prop.

La mort dels meus pares és de llei natural, de grans. Primer el meu pare i després, la meua mare. Tot i que quan se't mor la mare s'arrenca alguna cosa de dintre teu. S'arrenca un sentiment molt profund. Notes que hi havia alguna cosa forta que et mantenia al seu costat.

Et quedes orfe?

Sí. Però també van ser dures la mort de les meves germanes i de la meva cunyada, que va ser la primera que es va morir de les tres. La meva cunyada va morir d'un càncer, que va començar al pit. La meva germana gran, va ser horrorós, de tumors. Va ser duríssim. La meva germana Eulàlia, petita, de leucèmia. La seva mort va ser més tranquil·la, més serena. Més neta, per dir-ho d'alguna manera. Es va anar acabant.

Et fa por la mort?

No em fa por la mort, em fa por la decrepitud. Quedar-se memu. Em sembla que ho pensem molts, això. És que és veritat, que et quedis feta un vegetal i t'hagin de cuidar. Prefereixo pensar en els bolos que he de fer.

Què diries que has après en aquests 80 anys?

No ho sé. A valorar i a estimar molt els amics. He gaudit molt la meva professió, però ara ja no puc dibuixar perquè no hi veig, ni puc llegir.

Ostres, per què?

Vaig tenir un accident molt greu.

Aquí, a Barcelona?

Sí, una furgoneta va passar per sobre meu.

Quan va passar?

Fa 14 anys. Jo acabava de passar un càncer, un limfoma, que és el germà de la leucèmia. La meva germana i jo fèiem tractament juntes al Clínic, de la Fundació Carreras. Em van atropellar el dia que vaig acabar la químiu. Però per damunt la vorera. Jo caminava per la vorera. No em va veure i va passar per sobre meu. Vaig estar 20 dies en coma i 2 mesos hospitalitzada. Es pensaven que em moria, naturalment, perquè vaig quedar feta un desastre. I això va fer que perdés un nervi de la cara, que és l'ull i l'oïda, que des de fa uns dies porto audifons, em molesten, però m'hi he d'acostumar. Em va aixafar. Totes les costelles, la pelvis trencada. I l'ull esquerre em va quedar molt malament, i llavors em quedava el dret que el tenia bé. Quan em vaig refer, vaig dibuixar, he fet alguna cosa. Però aquest estiu passat vaig tenir un ictus a l'ull bo. Demà em faran una cosa molt curiosa: m'injectaran al braç un contrast de color groc i em quedaran els ulls grocs. Com si fos a favor dels presos polítics! Si m'arreplega el Zoido, em farà detenir per la guàrdia civil!

Llavors a mi no em veus bé.

Estic al 20 per cent de vista. Si et trobés pel carrer, no et reconeixeria. Tot i que tu tens una característica, que ets una mica pèl-roja, no?

Sí.

Moníssima. Pigadeta. Les pigues no les veig, però me les imagino. I una cara molt afable i unes sabates com les meves.

Has d'imaginar molt.

Trobo veïns pel carrer o al súper d'aquí sota i m'han de dir: "Ei, Roser, hola!". Inclús no

distingeix les meves filles, i mira que no s'assemblen gens. O sigui que m'estan fent tot aquest tractament des del setembre.

Per recuperar-te?

No, per no anar a pitjor, perquè no em quedi cega. La televisió la veig borrosa. Passo dies que estic millor o pitjor. Avui és dels dies que hi veig molt poc. I demà que em posaran els ulls grocs, ens n'anirem al Pirineu, a fer bolos, a la Pobla de Segur, que hi fan la Vila de Llibre. Ho fa l'Enric Bono cada any, té una força aquest home, és encantador.

He vist gent gran que està rebotada amb tot, però a tu no et veig enfadada amb la vida.

No. He tingut una sort increïble! Amb el meu marit, que és encantador, bo, m'ajuda. Amb les tres filles, que també són la meva aportació al món. I la feina, que m'ha tornat boja d'alegria. Guanyar-se la vida amb una feina que no és feina no té preu. Aquestes tres coses i una més, que és molt important: els amics, que et fan companyia, que els fas companyia, que ens truquem sempre que vulguem. En tenim molts.

Què diries que és la felicitat?

Això que t'he dit. Dins d'això hi ha moments de grans tristeses, però que t'ensenyen a viure. Que t'ensenyen que tot no és hihahahà, que al voltant teu passen coses, com passen al voltant de tothom. Que tothom té desgràcies. No hi ha ningú a qui tot li vagi rodat i que digui: "No, jo a la vida, mare meva, no m'ha passat mai res dolent." Com hi ha aquells que diuen: "Ai, no m'ha passat mai res positiu". Tampoc m'ho crec.

Ni un cantó ni l'altre.

No, perquè crec que les persones que diuen això no han fet res per ser optimistes. Tinc conegudes que només veuen la banda negra de la vida.

Encara que les passem putes per totes bandes, el que ens salva és l'optimisme?

Sí, hem de donar-li la volta sempre. De dir el mal rotllo no m'arreplica, eh? Hi ha dies que sí, però intentem que tot vagi el millor possible.

Si tinguessis la Bruixa Avorrida al davant, què li diries?

Doña Pilar, ¿has visto qué historia he montado yo con tu mala leche? Y he tenido piedad. Perquè l'he dibuixada bona.

Cosa que ella no va tenir amb ningú.

No, amb ningú.

Potser és el millor aprenentatge que n'has tret.

Una nena, un dia a la classe, va dir "coi" a la classe, així fluixet. I va dir: "*¿Quién ha dicho ce o i griega?*", "*¿¿Quién ha dicho ce o i grega??*", i totes callades, sense dir res. "*Vamos a ver, ¿¿¿quién lo ha dicho???*". I llavors va començar a fer-nos passar d'una a una al seu despatx: "*¡¡MIRAME A LOS OJOS!!*" I quan li va tocar a la nena, pobreta, que me'n recordaré sempre com es deia, Antonia Cuyàs, es va desmuntar i plorava dient: "*¡He sido yo, he sido yo...!*" Llavors va preparar la virgen de Murillo, tenien el quadre amb aquella reproducció horrible d'aquella mare de déu tan espantosa, la va baixar de la paret, la va posar al mig de la classe, la va posar amb uns ciris, va fer agenollar la nena, tots els altres estàvem al seu voltant, i li va dir: "*Ahora vas a repetir conmigo «Virgen María», i la nena: «Virgen María»*". I ella: "*«Nunca más diré ce o i griega»*".

Mai t'has deixat humiliar per ningú més?

No, és clar. Hi ha gent que he vist que encara ho intenta fer. Als restaurants, humiliar una mica el cambrer. En llocs on se senten superiors: jo he vingut aquí i pago. O sigui, com que pago, puc fer i dir el que vulgui, perquè tinc uns drets adquirits.

Aquesta secció es diu *La ventura de viure* (<http://www.catorze.cat/grans/temes/1115/ventura/viure>) . Et sents afortunada de la teva vida?

Sí, molt. Estic molt contenta de com m'ha anat tot. Fent un balanç, veig com sempre he sabut trobar un punt d'ironia a la vida.

L'humor va bé.

És imprescindible.

Isona Passola (<http://www.catorze.cat/noticia/8781/isona/passola/sentir-te/reconegut/tan/important/viure>) deia que una de les coses que ha après amb els anys és a demanar perdó.

I tant. Però hi ha coses que costen de perdonar, no?

Com quines?

Per exemple, que t'humiliïn en públic.

Has arribat a perdonar la Bruixa Avorrida?

Mira, sí, perquè saps què? M'ha donat vida. Ella em va fer rebel i gràcies a la meva rebel·lia he anat tirant.

Aquesta conversa està feta amb la col·laboració del celler **Jané Ventura** (<http://janeventura.com/?lang=es>) .

(<http://janeventura.com/?lang=es>)